

Enskild motion

Motion till riksdagen: 2014/15:214

av Johan Hultberg och Jan R Andersson (M)

Markägarnas rättigheter vid inlösen av mark

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över ersättningsnivåerna för markägare som avstår mark med anledning av ledningsbyggen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över ersättningsnivåerna vid inlösen av bostadshus med anledning av ledningsbyggen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stärka den privata äganderätten i förhållande till kraftbolagen och Svenska kraftnät.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa en intrångsbegränsning för kraftbolagen och Svenska kraftnät.

Motivering

Statens rätt att tvångsinlösa mark är ur ett principiellt perspektiv svårsmält men i vissa fall helt nödvändig. Om varje privat markägare hade haft möjlighet att lägga in veto hade vi knappast varken haft vattenkraftdammar, järnvägsnät, kraftledningar eller annan grundläggande infrastruktur som skapar tillväxt. Samhällsnyttan för den breda massan måste ibland gå före den enskildes bästa.

Men vi måste också värna den privata äganderätten. Boende på landsbygden eller markägare i gles- och landsbygd ska inte behöva finna sig i att bli behandlade som människor utan talan och måste självfallet bli ordentligt ersatta vid markintrång.

Den privata äganderätten är dessvärre relativt svag i Sverige. Ett tecken på det är allemansrätten som med sitt budskap om att ”inte störa, inte förstöra” är en sedvanerätt

om att inte överutnyttja skogens resurser. Allemansrätten är tämligen unik för Sverige. Samtidigt växer behovet fram av ett nytt regelverk när de som upplåter sin skogsmark i vissa fall känner sig utnyttjade av bär- och svamplockare eller äventyrsföretag. Allemansrätten är något att vara stolt över men den säger samtidigt något om vår relativt svaga äganderätt.

Konkurrensen om mark har tilltagit på senare år, särskilt i den södra delen av landet. I Norrland ägs de stora skogsområdena till största delen av staten eller något av de stora skogsbolagen medan ägarförhållanden ser annorlunda ut i södra delarna av Sverige där det oftast handlar om mindre, men fler, privata skiften. Även gruvnäringen sätter press på markägarna liksom vägbyggen och viljan att säkra järnvägsspår från nedfallande träd.

När man ska dra breda ledningsgator med luftburna elledningar blir konflikten mellan kraftbolagen och Svenska kraftnät å ena sidan och privata intressen å den andra oftast skarpare i de södra delarna av landet. I Kronobergs och Kalmar län har byggandet av elledningen Sydlänken från Skåne via Kronoberg till Närke och planerna på Nordbaltledningen från Oskarshamn och Hemsjö i Blekinge (en sträcka på 20 mil) orsakat protester från kommunpolitiker och från allmänheten. Från kommunpolitiskt håll menar man att det borde gå att gräva ned ledningen och använda likström istället för luftburn växelström.

Att gräva ned ledningar är visserligen betydligt dyrare men innebär samtidigt en markåtgång på åtta meter i bredd och inte 70–80 meter vilket är kravet för luftledning. Boende tillåts dessutom inte att bo närmare ledningens mitt än 110 till 130 meter.

I exempelvis Nybro kommun i Kalmar län kan 28 hem bli inlösta om den planerade 400 kV ledningen Hemsjö-Nybro förläggs till den redan befintliga ledningsgatan. Om detta blir verklighet får det förstås stora konsekvenser på lokalsamhället i form av nedlagda skolor och bortrationaliserad samhällsservice.

Kraftledningarna måste dras någonstans och så länge kraftbolagen anser att det är för dyrt eller tekniskt ogörligt att gräva ner dem kommer påverkan på landskapen att bli stor.

Men staten borde också ta större hänsyn till boende och markägare. Det är i sammanhanget nödvändigt att inte bara se till det direkta intrånget utan även till de bredare konsekvenserna i tid och rum. Uppstyckad mark lämpar sig betydligt sämre för ett rationellt skogsbruk och ingreppet kan även försvåra framtida virkesuttag.

Exempelvis krävs det ju vissa volymer skog för att det överhuvudtaget ska löna sig att genomföra en avverkning.

Ersättningsnivåerna till markägarna varierar utifrån ett stort antal faktorer. Skogens bonitet, det vill säga markens virkesproducerande förmåga i skogskubikmeter per hektar och år, liksom virkespriser, skogsvårdskostnader och förstås fastighetspriserna påverkar ersättningen. Ersättningen för den uteblivna avkastningen från skogen ska även spegla marknadsvärdet.

Med anledning av ett allt hårdare tryck mot skogs- och åkermark borde man se över möjligheten att höja ersättningsnivåerna. Myndigheten borde även utreda möjligheten att införa en löpande ersättning som komplement till dagens ersättningssystem.

Likaså borde ersättningen vid inlösen av bostadshus ses över. År 2010 skedde visserligen en höjning från en ersättning i nivå med marknadsvärdet till ett tillägg på 25 procent över marknadsvärdet. Den omställning det innebär att lämna hus och hem bör också tas i beaktande. Att bygga nytt eller flytta någon annanstans innebär oftast betydligt högre kostnader än marknadsvärdet på det hem man lämnar bakom sig. Det betyder också att barnen tvingas byta skola och en livsomställning.

Som privat markägare är inlösen av hela fastigheten den sista åtgärden att ta till. Rätten inträffar när ”inskränkningar i den pågående markanvändningen leder till en så stor skada att det inte är skäligt att fastighetsägaren ska behöva behålla äganderätten till fastigheten” (Boverkets hemsida).

I vissa särskilda fall kan en privat markägare tvingas finna sig i upprepade ingrepp i äganderätten. Den som redan har fått marken uppstyckad kan känna sig utsatt för övergrepp från statens sida när ytterligare delar av fastigheten tas i anspråk och när kvarvarande mark i praktiken blir obrukbar eller när man i sista hand tvingas lämna hus och hem.

Detta gör att det känns än mer nödvändigt att stärka respekten för den privata äganderätten. I en rättsstat ska medborgare inte behöva känna sig överkörda av kraftbolagen, men i verkligheten har man få motmedel att ta till. När trycket på marken ökar tilltar också behovet av en starkare respekt för äganderätten. Därför borde man även utreda möjligheten att begränsa hur stora intrång en privatperson ska behöva tolerera.

Johan Hultberg (M)

Jan R Andersson (M)